

Вікторія Наместнік

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПРОЦЕСІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Рівень екологічної освіти та екологічної культури в Україні на сьогодні є незадовільним. В статті проаналізовано сучасний стан нормативно-правового забезпечення екологічної освіти в Україні та виконання основних положень законодавства в цій сфері. Визначено особливості взаємодії влади, освітніх закладів всіх рівнів та громадських організацій в процесі екологічної освіти та виховання. Проаналізовано основні напрями взаємодії влади та громадськості для підвищення рівня екологічної культури населення.

Ключові слова: державна екологічна політика, екологічна освіта, екологічна культура, екологічне виховання.

9. Онищенко Н. Стан і актуальні проблеми розвитку інституту публічно-приватного партнерства в Автономній Республіці Крим // Матеріали конференції «Актуальные вопросы развития предпринимательства» / Н. Онищенко. – Симферополь: Мин. економ. АРК, 2011. – С. 43–50.

10. Офіційний сайт Головного управління статистики в Автономній Республіці Крим [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://sf.ukrstat.gov.ua/ukegrpou.htm#_gor.

11. Офіційний сайт Ради міністрів Автономної Республіки Крим [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ark.gov.ua/sovmin/mestnie-organy-vlasti>.

12. Офіційний сайт Фонду майна Автономної Республіки Крим [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pfond.crimea.ua/ru/content/Perechen-obyektov-predlagaemyh-v-arendu>.

13. Пильтяй О. В. Державний сектор економіки: теорія, методологія, управління розвитком. – К.: Київ. нац. торг.- екон. Ун-т, 2010. – 392 с.

14. Піроженко Н. В. Механізми становлення та розвитку соціального партнерства органів публічної влади і неурядових некомерційних організацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук. держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Н.В. Піроженко. – Одеса, 2007. – 20 с.

15. Про державно-приватне партнерство: Закон України. 1 липня 2010 року № 2404-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2404-17>.

16. Соціальне партнерство і державна політика : від теорії до практики демократизації державного управління [Текст] / [В.М. Мартиненко, О.М. Крутій, А.В. Стойка та ін.]; за заг. ред. : В.М. Мартиненко ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Х. : Магістр, 2009. – 251 с.

17. Соціальне замовлення в Україні: досвід 10 років впровадження / Збірник аналітичних та нормативно-методичних матеріалів / Під редакцією В.І. Брудного, А.С. Крупника. – Одеса: Євродрук, 2011. – 156 с.

18. Сайт Фонду Ріната Ахметова [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fdu.org.ua/ru/news/625>.

19. Український центр сприяння розвитку публічно-приватного партнерства [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrppp.com/uk>.

20. Якимец В.М. Межсекторное социальное партнерство: основы, теория, принципы, механизмы / Владимир Николаевич Якимец. – М.: Эдиториал УРСС, 2004. – 384 с.

21. Kappeler A., Nemoz M. Public-Private Partnerships in Europe - Before and During the Recent Financial Crisis. EIB Economic and Financial Report 2010/04 July 2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.eib.org/eprec/resources/efr_eprec_ppp_report.pdf.

22. Taylor, R. J. 2003. «Contracting for Health Services.» In Private Participation in Health Services. Handbook, Eds. A. Harding and A. Preker, 195 – 204. Washington, DC: World Bank.

⇨ Погіршення екологічної ситуації, загострення глобальних екологічних проблем та пошук шляхів їх вирішення створюють ситуацію, коли екологічне виховання, екологічне інформування населення, екологічна підготовка управлінських кадрів стають вкрай необхідними і важливими. Загальновізнаним на сьогодні є той факт, що чим більш екологічно обґрунтованими і екологічно осмисленими є управлінські рішення на всіх рівнях управління (глобальному, національному, регіональному, місцевому), тим більш збалансованою є екологічна, економічна та соціальна ситуація у суспільстві. У 2001 році Колегія МОН України затвердила Концепцію екологічної освіти в Україні [1], однак її виконання не було забезпечено на належному рівні. Отже, актуальними питаннями сьогодення є орієнтація всіх верств населення (незалежно від віку та сфери діяльності) не лише на збереження природи, а й на розуміння всіх аспектів екологізації як вкрай важливого і необхідного процесу.

⇨ Питанням екологічної освіти та виховання присвячено велику кількість праць фахівців-педагогів. Зокрема проблему дефіциту екологічних знань у фахівців різних напрямів діяльності, наслідків цього дефіциту, фундаментальні засади процесу відбору і структурування екологічних знань розглядає у своїй роботі Н.А. Демешкант [2]. Формам, методам та засобам екологічної освіти учнів, а також питанням етнопедогогічного підходу в екологічному вихованні присвячені праці М.О. Колесник [3,4]. Питання поєднання шкільної екологічної освіти і освіти сталого розвитку досліджують О.Л. Пруцакова [5], В.С. Загорський, Є.М. Борщук [6]. Приклади екологічних освітніх проєктів та їх реалізації наводить В.П. Оліферчук [7]. Проблеми у підготовці фахівців екологів розглядають: Г.В. Тітенко, А.Н. Некрос, Н.В. Максименко, Н.Б. Кравченко [8]. Управлінський аспект в системі екологічної освіти аналізує А. Ясинська [9].

⇨ Незважаючи на велику кількість наукових праць в сфері екологічної освіти та виховання, аналіз свідчить, що більшість з них все ж обмежується дослідженнями лише в межах окремої соціальної групи – наприклад, екологічна освіта у дошкільних закладах, шкільна екологічна освіта, екологічна освіта у вищих навчальних закладах та ін. Отже, існує необ-

Постановка проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

хідність розширення кола об'єктів екологічної освіти з максимальним охопленням всіх вікових категорій населення, причому запорукою такої освіти повинна стати ефективна взаємодія влади та громадськості у цій сфері.

☞ Метою статті є вироблення шляхів удосконалення екологічної освіти населення України з урахуванням особливостей процесу взаємодії державної влади і громадськості в цій сфері.

☞ На сучасному етапі розвитку людства, в час надвисокого рівня впливу на довкілля, з не завжди передбачуваними наслідками, екологічна освіта, виховання і культура громадян визначають не лише сутність держави, але й благополуччя та здоров'я нації. Екологічна освіта є необхідною складовою сталого гармонійного екологічно безпечного розвитку суспільства.

За даними Державної служби статистики України [10, с. 507, 510], починаючи з 2001 року, кількість засуджених за злочини проти довкілля зростає. Частка молоді (осіб віком до 30-ти років), засудженої за окремі види злочинів проти довкілля складала 37÷46% від усієї кількості засуджених за відповідні злочини. Щорічно близько 147 тис. осіб (усереднені автором дані Державної служби статистики України за 2001–2009 р.р.) притягуються до адміністративної відповідальності за правопорушення у галузі охорони навколишнього природного середовища. Така ситуація є достатньо серйозною і потребує негайного вирішення.

Суть екологічної освіти полягає в тому, щоб кожна людина могла усвідомити пріоритетні загальнолюдські цінності, щоб кожна людина знала про основні джерела порушення природної рівноваги, щоб кожна людина віддавала собі звіт за скоєне як перед самим собою, так і перед сім'єю, суспільством, державою в цілому. Все це виходить з того рівня загальнодержавної культури, яку закладено було освітою і вихованням, а саме – від рівня екологічної культури.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про захист навколишнього природного середовища» [11], підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів забезпечуються загальною обов'язковою комплексною освітою та вихованням в галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі в дошкільних дитячих закладах, в системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

Екологічні знання є обов'язковою кваліфікаційною вимогою для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів та призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища.

Спеціально визначені вищі та професійні навчальні заклади здійснюють підготовку спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням суспільних потреб [11].

У Концепції екологічної освіти в Україні [1] передбачено достатньо чітку структуру формування екологічної освіти, що охоплює всі вікові, соціальні та професійні групи населення, а також виділено два основні напрями освіти — формальну і неформальну. Формальна освіта охоплює всі ланки загальної системи освіти: дошкільну, шкільну, позашкільну, професійно-технічну, вищу та післядипломну. Неформальна освіта має просвітницький характер і спрямована на формування екологічної культури населення через засоби масової інформації, громадські екологічні об'єднання, партії тощо. Аналіз

освітньої ситуації свідчить, що за дев'ять років, з моменту прийняття цієї Концепції, основні її положення залишилися невиконаними.

В Законі України «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2015 року» [12] одним із завдань державної екологічної політики визначено підвищення громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища, що здійснюватиметься шляхом: створення державної системи інформування населення про стан навколишнього природного середовища та заходи щодо його поліпшення, а також відповідної бази геоінформаційних даних; залучення громадськості до участі у розв'язанні екологічних проблем, проведення постійних консультацій з громадськістю стосовно рішень, спрямованих на поліпшення навколишнього природного середовища та активне формування у населення громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища; започаткування на національних каналах радіо і телебачення регулярних програм з питань охорони навколишнього природного середовища, екологічно збалансованого розвитку, реалізації екологічної політики; сприяння впровадженню системи безперервної екологічної освіти та освіти в інтересах екологічно збалансованого розвитку для всіх вікових та професійних категорій населення; розроблення інформаційної системи підтримки прийняття управлінських рішень, що стосуються стану навколишнього природного середовища та розв'язання нагальних проблем у цій сфері.

Екологічне виховання – це неперервний процес навчання, виховання, самоосвіти, накопичення досвіду і розвитку особистості, спрямований на формування ціннісних орієнтацій, норм поведінки і спеціальних знань щодо збереження навколишнього середовища і природокористування, реалізованих в екологічно грамотній діяльності [13].

Доцільно зазначити, що в процесі формування та реалізації екологічної освіти й екологічного виховання беруть участь три інститути: владний (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та Міністерство освіти, науки, молоді і спорту), безпосередньо освітній (дошкільні освітні заклади, шкільна освіта, професійно-технічні освітні заклади, вищі навчальні заклади) та інститут громадськості. На нашу думку, кожен із зазначених інститутів є рівнозначним і рівносильним в системі екологічної освіти. Таким чином, можна зобразити тривекторну модель формування екологічної культури. Відповідно до цієї моделі владні інститути формують офіційний освітній курс, визначають фундаментальні засади розвитку освіти в Україні загалом і зокрема екологічної освіти, як важливої компоненти освітнього процесу. Освітні заклади всіх рівнів реалізують визначені напрями розвитку освіти шляхом виконання нормативно-правових документів. Інститут громадськості (через діяльність громадських організацій і особисту позицію громадян) закріплює знання, отримані в освітньому процесі, та завершує формування екологічно свідомої особистості. Очевидно, що лише усестороння взаємодія, поєднання зусиль, спрямованих на підвищення екологічної культури та освіти населення, даватимуть значний позитивний ефект. Виключення одного із зазначених векторів з системи екологічної освіти чи протиріччя в їх діяльності фактично знецінюють затрачені зусилля кожного з трьох векторів.

Важливою складовою для ефективного впровадження екологічної освіти та екологічного виховання, на думку автора, є застосування міжпредметного підходу.

Фахівці різних галузей (юристи, економісти, інженери, державні службовці, менеджери, та ін.) повинні отримати в процесі освіти екологічні знання, інтегровані в їхню сферу діяльності. Таким чином, при виконанні своїх обов'язків, такі фахівці керуватимуться не лише безпосередніми професійними навичками, а й враховуватимуть екологічний аспект своєї діяльності.

В освітньому процесі проблеми довкілля слід розглядати на всіх рівнях: місцевому, регіональному, національному та міжнародному, враховуючи зв'язки між ними, рухаючись від найбільш близьких проблем, до більш далеких. Необхідним є адекватне відображення базових екологічних понять, збалансованого біологічного, технологічного і соціологічного підходів при вирішенні сучасних екологічних проблем.

Співпраця владних структур і громадськості в сфері роз'яснення і популяризації важливості національної та міжнародної співпраці для запобігання і вирішення проблем довкілля сприятиме підвищенню уваги українського суспільства до цих питань.

В процесі екологічної освіти і виховання необхідно враховувати вікові особливості оволодіння знаннями, навичками з вирішення проблем і розуміння цінностей стосовно довкілля. Врахування вікових особливостей формування і становлення особистості, впливу старшої вікової категорії на молодше покоління сприятиме уникненню протиріч між батьківським (суспільним, соціальним) вихованням та вихованням, що дає держава (шкільна, університетська освіта і т.д.).

Розвиток інформаційних технологій сьогодні дає унікальні можливості оптимізації навчального процесу, використання широкого спектру освітніх підходів, набуття практичного досвіду щодо стану навколишнього середовища, причин виникнення екологічних проблем та пошуку ефективних шляхів їх вирішення. Ефективним способом навчання, на нашу думку, є проведення практичних занять безпосередньо на діючих об'єктах (наприклад міські очисні споруди, полігони твердих побутових відходів, заводські очисні споруди, лабораторії, що призначені для дослідження стану довкілля та ін.), що дасть можливість наглядно зрозуміти основні принципи роботи таких об'єктів, пов'язані з ними екологічні ризики. Достатньо вагомим фактором в таких «візних» заняттях є отримання знань безпосередньо від фахівців-практиків, котрі мають більш ґрунтовні практичні навички, в порівнянні з викладачами в освітніх закладах. Таким чином, поєднання особистого практичного досвіду викладача з новітніми інформаційними досягненнями даватиме можливість якісно покращити підготовку як фахівців екологів, так і екологічно обізнаних фахівців інших галузей. Очевидно, що для забезпечення такого процесу навчання необхідна підтримка державної влади щодо забезпечення технічної навчальної бази та викладачів з належним рівнем освіти, фінансування розробки й впровадження навчальних програм високого рівня. Вагомим внеском в освітній процес має стати участь представників громадських екологічних організацій в розробці навчальних планів, визначенні основних навчальних дисциплін та мінімуму навичок і знань, котрими повинен володіти фахівець, оскільки їхня діяльність найчастіше спрямована на вирішення найбільш гострих екологічних проблем.

Процеси формування державної екологічної політики, створення Національного плану дій у сфері охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, формування та реалізації цільових програм захисту довкілля та розвитку

окремих його компонентів є неможливими без взаємодії влади і громадськості. На сьогодні в Україні існує практика проведення громадських обговорень проектів нормативно-правових документів. Оголошення про початок і терміни проведення таких обговорень найчастіше можна знайти на офіційних сайтах владних інститутів (зокрема на сайті Верховної Ради, Кабінету Міністрів чи окремих міністерств), офіційних виданнях органів влади (газети, журнали) та безпосередньо на офіційних сайтах громадських екологічних організацій. Участь у таких обговореннях зазвичай найактивніше беруть саме представники громадських організацій. На думку автора, організоване залучення студентів-екологів до процесу обговорення нормативно-правових документів буде мати подвійний ефект: по-перше – студенти отримають навички управлінського екологічного мислення та практичний досвід в процесі прийняття управлінських рішень; по-друге – використання творчого підходу та незаангажованості в мисленні студентів сприятиме виробленню нових шляхів вирішення існуючих екологічних проблем.

Для підвищення рівня екологічної культури населення необхідно проводити виховну та роз'яснювальну роботу для всіх вікових груп населення. Саме в цьому аспекті провідну роль повинні виконувати громадські екологічні організації (з врахуванням підтримки від органів влади як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні). На думку автора, ефективними засобами впливу на суспільну думку можуть стати наступні заходи: демонстрація документальних та науково-популярних фільмів на екологічну тематику для широко загалу; проведення різноманітних екологічних конкурсів, вікторин та акцій для залучення різних верств населення; створення позашкільних екологічних гуртків для дітей; залучення засобів масової інформації до соціальної реклами в зазначеній галузі; проведення спеціальних роз'яснювальних та освітніх тренінгів; поширення різноманітної екологічної інформації за допомогою соціальних мереж, котрі на сьогодні є надзвичайно популярними, та ін.

☞ Аналіз нормативно-правового забезпечення процесу екологічної освіти в Україні свідчить, що основні нормативно-правові документи в цій галузі є затверджені, але належним чином не виконуються.

Усестороння взаємодія між органами державної влади, освітніми закладами всіх рівнів та громадськістю, поєднання зусиль спрямованих на підвищення екологічної культури та освіти населення даватимуть значний позитивний ефект. Виключення одного із зазначених учасників з системи екологічної освіти чи протиріччя в їх діяльності практично нівелюють затрачені зусилля.

В процесі екологічної освіти навколишнє середовище слід розглядати як нероздільне: природне і створене людиною, технологічне та суспільне, економічне, політичне, культурне, історичне, моральне та естетичне.

Екологічна освіта та виховання повинні тривати протягом всього життя людини, починаючи від дошкільного віку.

Для ефективного впровадження екологічної освіти слід застосовувати міжпредметний підхід, що забезпечуватиме екологізацію всіх галузей діяльності.

В освітньому процесі слід розглядати проблеми довкілля на різних рівнях, аналізуючи зв'язки між ними, з врахуванням диференціації актуальності проблеми та адекватного відображення базових екологічних понять, сучасних підходів при вирішенні екологічних проблем.

Важливим аспектом екологічної освіти є популяризація важливості та необхідності місцевої, національної

і міжнародної співпраці для запобігання і вирішення проблем довкілля.

В процесі екологічної освіти і виховання слід виходити з вікових особливостей оволодіння знаннями, навичками з вирішення проблем і розуміння цінностей стосовно довкілля.

Вкрай необхідним є використання для навчання широкого спектру освітніх підходів з акцентом на практичну діяльність, розвиток науково-технічних та інформаційних технологій.

Подальші дослідження та розвідки слід спрямувати на аналіз механізмів ефективної взаємодії влади і громадськості в сфері охорони навколишнього природного середовища, шляхів усунення розрізненості в діях влади і громадськості, а також розроблення та практичне впровадження програм підвищення екологічної рівня культури та освіти населення.

Література.

1. Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України «Про Концепцію екологічної освіти в Україні» № 13/6-19 від 20.12.2001р. // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, 2002. – Квітень (№7).
2. Демешкант Н.А. Екологічна освіта та виховання як важливі складові формування майбутнього фахівця // Проблеми освіти: Наук. зб. / Кол.авт. – К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2008. – Вип. 55. – С. 137–141.
3. Колесник М.О. Етнопедагогічні підходи в екологічному вихованні й освіті/ М. Колесник // Біологія. Шкільний світ. – 2009. – Серп. (№24). – С. 3–8.
4. Колесник М.О. Форми, засоби та методи екологічного виховання учнів/ М.О. Колесник// Екологічний вісник. – 2006. - № 3. – С. 15–19.
5. Пруцакова О.Л. Сучасна шкільна освіта і запити освіти сталого розвитку / О.Л. Пруцакова// Екологічний вісник. – 2006. - № 6. – С. 20–21.
6. Загорський В.С. Екологічна освіта як важливий чинник освіти для стійкого розвитку/ В.С. Загорський, Є.М. Борщук// Науковий вісник НЛТУУ. – 2007. – Вип. 17.5. – С. 227–230.
7. Оліферчук В.П. Еколого-освітній проект «ЕСО-ВБЕ»/ В.П. Оліферчук, М.Т. Матвієнко// Науковий вісник НЛТУУ. – 2009. – Вип. 19.11. – С. 57–60.
8. Тітенко Г.В. Новий вектор спрямування професійно-орієнтованої підготовки фахівця еколога // Г.В. Тітенко, А.Н. Некрос, Н.В. Максименко, Н.Б. Кравченко// Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Сер.: Екологія. – 2011. - № 944, Вип.6. – С. 77–82.
9. Ясинська А. Сучасні тенденції в державному управлінні системою екологічної освіти в Україні / А. Ясинська // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України [Текст]: наук. журн./Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова) [та інші]. – К.: НАДУ. – 2008. – №1. – С. 178–184.
10. Статистичний щорічник України за 2009 рік // За ред. О.Г. Осауленка. – К., 2010. – 565 с.
11. Закон України «Про захист навколишнього середовища» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12>.
12. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2818-17>.
13. Салтовський О. І. Основи соціальної екології: [Навчальний посібник] / О. І. Салтовський. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 382 с.

УДК 351.746.1

Юрій Овчаренко

АНАЛІЗ ВАРІАНТІВ ВИБОРУ СТРАТЕГІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

В статті розглянуто особливості воєнно-політичної обстановки навколо України. Проаналізовано можливі стратегії забезпечення національної безпеки України в умовах євроінтеграції. Визначено пріоритетні напрями реформування оборонної сфери держави.

Ключові слова: європейська інтеграція, національна безпека, стратегія національної безпеки, позаблоковий статус держави, нейтральний статус держави.

✦ Нагальна потреба в постійному моніторингу ефективності державного управління в секторі національної безпеки, механізм якого тільки формується, та оцінці ефективності функціонування цього механізму державного управління в оборонній сфері, спричинили підвищений інтерес науковців та практиків до принципів формування механізму державного управління, розробки підходів щодо ефективного моніторингу діяльності органів державної влади в оборонній сфері, моделей, методів, інструментів оцінки ефективності державного управління забезпеченням національної безпеки нашої держави. Ряд вітчизняних вчених та державних діячів останнім часом приділили чимало уваги зазначеним вище проблемам.

У цьому аспекті доцільно виділити роботи: Горбуліна В.П., Шкідченка В.П., Богдановича В.Ю., Семенченка А.І., Бодрака Ю.Г., Шевченка В.Л., Шемаєва В.М., Ситника Г.П., Оболенського О.Ю. Серед зарубіжних вчених особливо слід відмітити роботи: Дж. Стігліца, Р. Стенфілда, Шахмалова Ф. І., Д. Кауфмана, Д. Бітема.

✦ Метою статті є аналіз варіантів стратегій національної безпеки України в контексті її європейського вибору.

✦ На рубежі століть воєнно-політична обстановка у світі, в Європі та навколо України залишається складною. Світовий досвід засвідчує, що воєнна сила залишається одним з найважливіших інструментів політики держав. За сучасних умов, не дивлячись на об'єктивне посилення миролюбних тенденцій, загроза виникнення збройного протистояння продовжує існувати. Спостерігаються деякі позитивні зрушення щодо переведення у практичну площину питань забезпечення європейської безпеки, але, на жаль, ці процеси ще не набули незворотного характеру. Сучасну воєнно-політичну обстановку довкола України слід розглядати як продукт взаємодії вже існуючих та нових полюсів (центрів) сили, що формуються. Її характеризують такі ознаки:

- на зміну зруйнованій старій двополюсній моделі блокового протистояння НАТО — Варшавський Договір приходить нова однополюсна «архітектура європейської безпеки», де роль головного архітектора відіграє НАТО;
- блок НАТО «переорієнтувався» з протистояння колишньому Варшавському Договору на «інструмент миру» в Європі;
- зміна характеру поляризації сил у світі призвела до виходу великої групи країн Східної Європи з-під російського впливу;
- НАТО, при провідній ролі США, перейшов від «стратегії стримування» до «стратегії розширення»;

© Овчаренко Ю.О., 2012.